

DAGSVERKET

Utsänd till hembygdens folk genom Dalarnas Fornminnes
och Hembygdssällskapet och Dalarnas museum

Nummer 2 2004 – Årgång 24

från Dalarnas Fornminnes och Hembygdsförbund och Dalarnas museum, Box 22, 791 21 FALUN, Tel 023-76 55 00, fax 023-283 58
E-post: dagsverket@dalarnasmuseum.se
Internet: www.dalarnasmuseum.se

Ansvarig utgivare: Jan Raihle
Redaktör: Lisa Jonsson
Redaktion: Christer Bergin, Lisa Jonsson, Bo Nyberg.
Ombyggnad, form: Bo Nyberg

Tryck: Sahlanders Grafiska AB, Falun
Tryckt på Cyclus Print, 100% returpapper med vegetabiliska färger

Medlemskap i DFHF för år 2004 erhålles genom insättande av 200 kr på pg 222 47-1. Som medlem får du årsboken DALARNA, 4 nr. av Dagsverket, 20% rabatt på museets och hembygdsförbundets publikationer samt fritt inträde till Dalarnas museum.

Annonsera i Dagsverket:

Helsida: 1.600 kr
Halvsida: 800 kr
1/3-sida: 600 kr
1/4-sida: 400 kr
1/6-sida: 300 kr
1/8-sida: 200 kr
Priser exklusive moms

Vill du skriva i Dagsverket? Kom ihåg våra manusstopp under 2004:

Nr 3 – 3 september
Nr 4 – 5 november

Redaktionen förbehåller sig rätten att förkorta och redigera insända texter.

Omslagsfoto:

Butiksinteriör från Konsum i Bergsättra, Grycksbo kring mitten av 1950-talet. Foto: Sven Nordahl. Bilden ingår i utställningen Positiva negativ på Dalarnas museum 12.6 - 3.10 2004.

Den planerade entréhallen med en utbyggd museibutik. Planritning: Lars-Olof Holmqvist, Dalark arkitekter AB. Teckning: Jelena Bakerson, Dalark.

Den 3 april 2004 arrangerades Dalarnas fornminnes och hembygdsförbunds (DFHF:s) årsmöte i Falun på Dalarnas museum. Förutom själva årsmötet gavs information från hembygdsförbundets styrelse, Dalarnas museum och från de enskilda föreningarna. Efter lunch presenterade kommunantikvarie Roland Andersson hembygdsförbundets stora bokprojekt om dalmåleriet. Därefter gavs tillfälle att delta i vernissage av konstutställning och museets övriga utställningar.

Dalarnas museum står inför stora förändringar, om den framtidsvision som presenterades för årsmötet kan realiseras inom det närmaste året. Läns museet öppnade sina portar 1962, som det då modernaste av Sveriges läns museer. 1984 tillkom en utbyggnad av museet med en ändamålsenlig hörsal för ca 120 personer, utrymme för Selma Lagerlöfs bibliotek /arbetsrum samt nya verkstadslokaler. Ytterligare tjugo år senare behövs en inre ombyggnad av museet för att förnya basutställningarna från 1962, samt en handikappanpassning av museet med bland annat nya hissar och trapphus.

Dessutom planeras en utställning om världsarvet Faluns betydelse för hela länet.

Ekonomiskt kan man säga att förnyelseprojektet startade i februari genom Boverkets bidragsbeslut till ombyggnaden på 3,8 miljoner kr. Under första halvåret 2004 söker museet bidrag från olika stiftelser och fonder och lämnar in en EU-ansökan, Mål 2, norra i augusti. Det tog ett och ett halvt år att finansiera bygget av Världsarvshuset vid Falu gruva, som nu är under uppförande – och jag räknar med att det tar lika lång tid att finansiera det

nya Dalarnas museum (dalfolkets eget museum). Så att först framåt sommaren 2005 vet vi hur de ekonomiska ramar ser ut – eventuellt får ombyggnaden genomföras i två etapper.

Förbundets årsbok, *Dalarna 2004*, handlar om våra hembygdsföreningar och deras mångfacetterade verksamhet, berättad av medlemmar från respektive förening. I bokens inledning skildrar Maria Björkroth hur hembygdsrörelsen vuxit fram och analyserar bl. a. krafterna bakom de tre senaste decenniernas stora tillkomst av föreningar i länet. Genom sitt upplägg och förord är årsboken samtidigt ett inlägg i den rikskampanj som pågår för att återinföra den svenska socknen som indelningsgrund för folkbokföring, fastighetsbildning och kartografi. Som vanligt kommer årsboken att distribueras så att den når medlemmarna före midsommar.

Till årsmötet presenterades en ny folder för värvning av nya medlemmar. Beställ den av förbundet eller din hembygdsförening och ge bort den till vänner och bekanta – eller ge bort ett medlemskap som gåva vid bemarkedsgärdar eller som julkapp. Medverka aktivt till att hembygdsrörelsen i Dalarna växer sig allt starkare!

Jan Raihle, landsantikvarie

Skog och historia i Dalarna

*Inventerarna i Mora studerar en älggrop under utbildningen.
Foto: Greger Bennström.*

Skog & historia är ett projekt som startade 1995 i Värmland. Det har sedan spridits och pågår nu över hela landet. Utformningen och omfattningen varierar dock från län till län. Syftet med projektet är att skapa ett ökat kunskapsunderlag för kulturmiljövården i skogsmarkerna och att fånga upp alla de lämningar som inte finns i fornminnesregistret.

Själva inventeringsarbetet utförs av personal anvisad från arbetsförmedlingen. Utbildning, handledning och granskning sker med hjälp av antikvariskt utbildad personal. Uppgifterna om själva lämningen och dess närmaste omgivning fylls i på en fältblankett. GPS, karta och kompass används för att bestämma lämningens läge. Även historiskt kartmaterial kan komma till användning. När fältarbetet är klart digitaliseras materialet i Skogsvårdsstyrelsens databas "Kotten" där det sedan används vid planeringen av olika skogliga åtgärder.

Varför?

I början av 1990-talet uppmärksammades att stora skador orsakades på forn- och kulturlämningar i samband med skogsbruk. För att i fortsättningen kunna minimera antalet skadade lämningar måste man veta vilka lämningar som finns och var de finns. 1963-1976 gick fornminnesinventeringen över Dalarna och 1989-1994 pågick den så kallade andragångsinventeringen. Borde inte detta inne-

bära att vi redan har ganska god koll på de flesta lämningarna? Svaret är helt klart nej. Fornminnesinventerarna arbetade under stor tidspress och någon systematisk inventering av skogsmarken gjordes aldrig. Dessutom omfattar andragångsinventeringen endast den sydöstra tredjedelen av länet. Sålunda finns stora områden i sydvästra, västra och norra Dalarna som inte har en enda lämning registrerad.

Synen på vad som är bevarandevärdt har ändrats under årens lopp. Det finns ju också olika former av verksamheter som inte är speciellt gamla men som ändå upphört att existera, t.ex. flottningen. Som exempel på hur nödvändig Skog & historia-inventeringen är kan Hackmora i Leksand nämnas. På ca 867 hektar registrerade Skog & historia 167 platser med olika slags lämningar. Ändå har detta område omfattats av både första- och andragångsinventeringen. Nu är förmodligen detta ett extremfall. Men det visar ändå på att det finns mycket kvar att upptäcka i våra skogar.

Skog & historia i Dalarna

I Dalarna är Skog & historia i första hand ett samarbete mellan Skogsvårdsstyrelsen, Länsstyrelsen, Dalarnas museum, Länsarbetsnämnden och de lokala arbetsförmedlingarna samt Riksantikvarieämbetet. När det gäller Dalarna har projektets omfattning hittills varit ganska blygsam. 1997-98 pågick Skog & historia i delar av Malung, Älvdalen, Orsa och Moras kommuner. Under de två inventerings-säsongerna deltog sammanlagt ca 100 inventerare och över 2 300 platser med kulturlämningar registrerades. Under 1999 och 2000 låg projektet nere, bland annat på grund av ändrade förutsättningar för att söka olika slags anslag och bidrag.

2001 togs projektet upp igen. Denna gång som en del av Pilotprojekt Lenåsen i Rättvik. Pilotprojekt Lenåsen föranleddes av en planerad omarrondering för byarna Lenåsen, Ovanmyra, Solberga och Västanå. Totalt inventerades 8 750 hektar skogsmark och 535 objekt registrerades. Arbetet utfördes av sex invente-

rare 2001 och 2002 samt fyra inventerare 2003. År 2002 deltog ytterligare två inventerare i form av praktikanter från en GIS-utbildning hos Siljans-utbildarna.

År 2003 hade vi även 2-4 inventerare i skogarna runt Hackmora, Leksand. Också detta föranlett av en planerad omarrondering. Ca 867 hektar inventerades här och 167 platser registrerades.

Vad har vi hittat?

Inom Skog & historia försöker vi att registrera alla lämningar efter mänsklig verksamhet som kan bedömas ha ett kulturhistoriskt värde och inte är registrerade sedan förut. Den klart dominerande lämningstypen är kolbottnar, både efter ligg- och resmilor, ofta med tillhörande kojgrund. Grunder efter slätterlador är också en mycket vanlig lämningstyp. En tredje vanlig kategori lämningar är odlingslämningar. Det vill säga mer eller min-

dre igenväxta åkrar med tillhörande ladugrunder, diken, röjningsrösen och stenmurar.

Till de mer spektakulära fynden hör t.ex. några för Dalarna unika boplatsvallar från stenåldern. Dessa påträffades vid Rymman i Älvdalen 1997. Samma år registrerades även ett stort antal fäbodristningar i stenblock vid Hamrarna i Transtrand. En fin blästplats registrerades vid Värmdalen i Boda socken. Flera sträckor utmed de fäbodstigar som vi har registrerat är mycket bevarandevärda. T.ex. en sträckning vid Givarsbodarna i Boda socken där det förekommer såväl ristade och rösade högstubbar som hålvägsartade partier.

Skog & historia 2004

I år kommer 16 personer fördelade på fyra grupper att, till att börja med, inventera kartbladen Siljansfors och Östnor i Mora kommun. Dessa inventerare började sin utbildning den 1

april och kommer att hålla på att inventera i sex månader. Den 10 maj kommer åtta personer fördelade på två grupper att börja inventera skogen kring Dala-Floda. Sannolikt kommer också två grupper att komma igång i Älvdalen. Det finns även förhoppningar om att vi ska kunna få igång grupper i mellersta och södra Dalarna under försommaren. Vi ser fram emot en fin sommar med många intressanta och spännande fynd i våra skogar. En redovisning av dessa fynd kommer i en uppföljande artikel i vinter.

Om ni har frågor om Skog & historia eller tips på kulturlämningar som bör registreras kan ni vända er till under-tecknad eller till Staffan Larsson på Skogsvårdsstyrelsen i Mora.

Greger Bennström
Skog & historia-ansvarig
Dalarnas museum

SYSTEMATISKT BRANDSKYDDSARBETE

Lagen om skydd mot olyckor

Den 1 januari 2004 trädde den nya lagen om skydd mot olyckor ikraft som ersätter den tidigare räddningstjänstlagen.

Lagen om skydd mot olyckor

2 Kap Enskildas skyldigheter

Skyldighet för ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader och andra anläggningar

2§ Ägare eller nyttjanderättshavare till byggnader eller andra anläggningar skall i skäligen omfattning hålla utrustning för släckning av brand och för livräddning vid brand och annan olycka och i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att förebygga brand och för att hindra eller begränsa skador till följd av brand.

3§ Ägare av byggnader eller andra anläggningar, där det med hänsyn till risken för brand eller konsekvenserna av brand bör ställas krav på en kontroll av brandskyddet, skall i skriftlig form lämna en redogörelse för brandskyddet. En nyttjanderättshavare skall ge ägaren de uppgifter som behövs för att denne skall kunna fullgöra sin skyldighet.

Redogörelsen skall lämnas till kommunen.

Sveriges Hembygdsförbunds HEMBYGDSFÖRSÄKRING, Box 25, 432 02 Träslövsläge, telefon 0200-220055 kommer att till varje hembygdsförening under försommaren skicka ut en speciell information över denna nya skyldighet. Informationen kommer att innehålla en folder med allmän information. Checklista för vad som skall göras och blanketter att arbeta med kan rekvireras från Hembygdsförbundet.

Karl Erik Nergård

Vice ordförande i Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund

Föreningen har ansvar för brandskydd. Ansvaret blir inte mindre – för att man inte tar i det!

Världsarvet och hembygden

*Falu gruva, malmtransport
år 1922. J. A. Ströms samling,
Dalarnas museums arkiv.*

I december 2001 upptog FN-organet Unesco Falun med tillhörande gruva, stad och bergsmanslandskap på sin världsarvslista. Detta innebär att miljön nu utgör en av ca 800 objekt vilka på ett unikt sätt vittnar om jordens och människans historia.

1000-åriga Kopparbergsslagen anses därmed vara en så värdefull kulturmiljö att svenska staten i enlighet med 1972 års Världsarvskonvention åtagit sig att garantera platsen vård och skydd för all framtid. Det praktiska ansvaret vilar emellertid på en styrgrupp bestående av fyra juridiskt obundna parter: Dalarnas museum, Stiftelsen Stora Kopparberget, Falu kommun och Länsstyrelsen i Dalarnas län. Uppdraget är hedersamt men ansvarsfullt. Unesco kan om skäl föreligger välja att dra tillbaka världsarvsstatusen.

Världsarvets formella gränser begränsar sig i geografin till delar av Falu kommuns område. Dess yta hade kunnat vara större. Gruvhanteringen i Falun var ju som bekant beroende av hela Dalarna. Arbetsvandringar från exempelvis Siljansbygden försåg berget med välbehövlig arbetskraft och sedan 1600-talet ålåg det både Öster- och Västerdalarna att bidra med timmer till gruv- och hyttnäringen i Kopparbergsslagen. Städer som Säter och Avesta grundades som direkta avknoppningar till Falun i syfte att på

välbehövligt avstånd förädla hyttornas råkoppar. Den 1000-åriga kopparbrytningen har lämnat sina spår i hela landskapet. Jag vill därför hävda att Världsarvet Falun därmed är hela Dalarnas Världsarv.

De boende vid eller i närheten av spåren av kopparhanteringen påverkas av områdets världsarvsstatus. Den lokala hemmiljön har plötsligt hamnat på världssamfundets kulturminneslista. Vi påminns återigen om att vi lever i internationaliseringens tidsålder. Det lokala möter det globala. Hembygden är världsarv och därmed möts två kärnfulla uttryck. Det vi vårdar för kommande generationer rör inte längre enbart lokalsamhällets lilla krets utan är av intresse för en hel mänsklighet. Världsbygdens landskap breder ut sig framför farstudörren.

Skolan spelar en viktig roll inom förvaltandet av såväl hembygd som världsarv. Falu kommuns skolförvaltning har beslutat att barn och elever, allt som allt ca. 12 000, förde- lade från förskolan till och med gym-

nasiet, under läsåret 2004/2005, ska arbeta med världsarv i allmänhet och Världsarvet Falun i synnerhet. Det mesta av arbetet kommer att ske i skolornas närområde, en miljö som den egna hembygdsföreningen är expert på. Jag hoppas att temaåret leder till ett ännu tätare utbyte mellan skola och förening. Skolan är i behov av lokalförankrad kunskap i form av intervjuer, guidningar, besök och litteraturtips. Hembygdsrörelsen å sin sida har att vinna nya medlemmar bland engagerade lärare, elever och föräldrar. Jag vill rikta ett stort tack till de föreningar som redan i dagsläget engagerat sig för skolan och Världsarvet. Det var extra glädjande att fem föreningar deltog under temaårets invigningskonferens i Kristinehallen den 29:e april.

Erik Arrhén,
Världsarvspedagog
Dalarnas museum

Ryssjebindning – ett utrotningshotat hantverk?

Gunnar Andersson i Backabro, Toftbyn i Svärdsjö socken, värnar om konsten att binda ryssjor, ett gammalt hantverk som tycks vara på väg att försvinna. Han besitter själv inte kunskapen men skulle gärna vilja lära sig och, framför allt, hjälpa till att sprida denna konst.

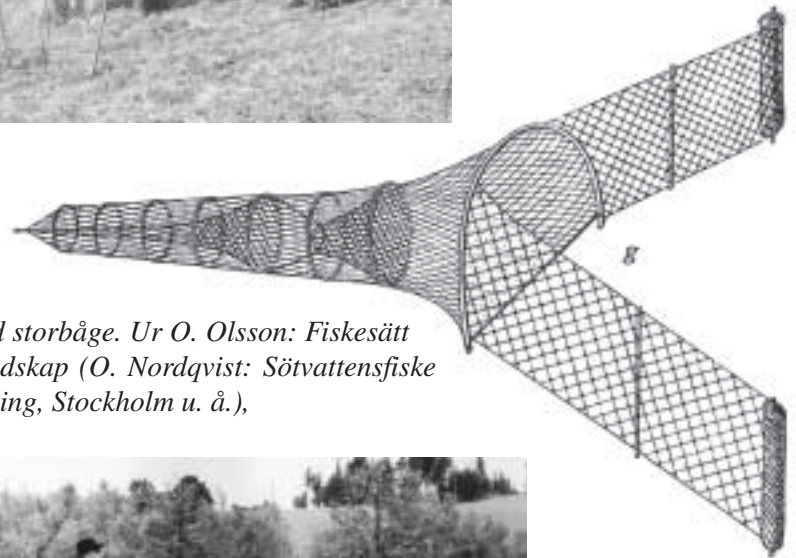
Användningen av fångstredskap för fiske har en mycket lång historia. När människan levde främst som jägare och samlare användes fiskeredskap vi kan känna igen även idag, som bl a mjårdar och nät. På samma sätt som man värnar om andra gamla hantverk borde ryssjebindningskonsten och även tillverkning av andra fiskeredskap föras vidare innan kunnandet försvinner helt, anser Gunnar. Dessa hantverk borde ha samma ställning som andra hantverk och här skulle hembygdsrörelsen kunna vara mer aktiv. Han gör jämförelsen med intresset för hantverket kring knivar. Det växer trots att det finns bra och fina knivar att köpa i handeln.

Gunnar minns hur han och hans bror rodde ut med sin far och lade ryssjor när de var 6-7 år. De fångade bl a gädda under islossningen, abborre och braxen. Även mört och sarv kunde tas med ryssjorna. Fisket har varit en viktig del av mathållningen. Gunnar berättar att hans familj under vissa perioder åt fisk nästan varje dag. Idag handlar fisket mer om rekreation och nöje, tror Gunnar. Ett problem för insjöfisket är att många sjöar är svartlistade pga föroreningar.

Syskonen Tägtströms Anna och Edith Eriksson har många fiskeredskap kvar efter sin far i en fiskelada nära sjön som numera är så gott som igenvuxen av vass. De visar en välbehållen ryssja som fadern har bundit och som de varit med och lagt ut. Edith berättar att hon inte tyckte om att ro ekan när fadern skulle lägga ryssjorna. Det var viktigt att få rätt vinkel och det var jobbigt och svårt, berättar hon. Kvar efter fadern finns även kavlar och nätstickor han tillverkat och använt för ryssjebindning.

Anna och Edith Eriksson och Gunnar Andersson med ryssja tillverkad av systrarnas far. Foto: Lisa Jonsson.

Ryssja med storbåge. Ur O. Olsson: Fiskesätt och fiskeredskap (O. Nordqvist: Sötvattensfiske och fiskodling, Stockholm u. å.),

Fiskafänge med ryssja i Knutsbotjärn. Foto: Gunnar Anvin. Dalarnas museums arkiv.

Gunnar, Anna och Edith visar och berättar hur ryssjorna är konstruerade. De handtillverkade ryssjorna hade bågar av eneträ. Ibland kunde storbågen vara av gran och de mindre ringarna av en. Garnet var av bomull, 12.6 dubbeltvinnat. Garnet knöts med hjälp av en nätsticka på vilken garnet var upplindat och en kavel som bestämde maskornas storlek.

Handtillverkade ryssjor har såväl regionala som lokala skillnader. I småsjöar används mindre ryssjor än i t ex Mälaren. Olikheter i naturförhållanden och fiskebestånd har påverkar

hur fiskeredskapen har utformats. Gunnar Andersson hoppas att de som fortfarande kan konsten att binda ryssjor lär upp andra så att hantverket får fortleva. Det vore intressant att kartlägga de olika varianter som finns här i Dalarna, säger han, och menar att det kan vara bråttom. Många som kan binda ryssjor är på väg att gå ur tiden och tar konsten med sig.

Lisa Jonsson,
hembygdskonsulent
Dalarnas museum

Råd i byggnadsvård

Fönster – en fråga om att se bra ut

Få detaljer på huset har så stor betydelse som fönstren. Genom dessa skall man se sjön eller varför inte det vackra huset rakt över gatan. Samtidigt som de är kontakten med omgivningen, ger de ett behagligt, naturligt ljus ingen lampa kan ersätta.

Bilden t. v.: Vid bytet av det vänstra placerades ett nytt fönster i den ursprungliga karmen, vilket medförde ett mindre fönster indraget i fasaden jämfört med originalfönstret till höger. T. h.: Utan respekt för karaktären har ospröjsade fönster satts in i övervåningen, vilket ger en orolig känsla. Bottenvåningens originalfönster harmoniserar med byggnaden och ger den stabilitet. Foto: Martin Åhrén.

Fönster är också en prydnad för huset som ger fasaden liv. Storleken skiftar liksom färgerna och formen, men gemensamt är att de alla hänger samman med byggnaden de sitter i. Längre tillbaka styrdes storleken och formen av ekonomiska och hantverksmässiga begränsningar, men med tiden kom den allt mer att styras av en arkitektonisk medvetenhet. Fönstren har alltid varit en viktig del av en helhet, minst lika viktig som färgen på huset. Man skall således inte bara se bra ut, man måste se till att det ser bra ut också.

Med alla de möjligheter som finns att tillgå i fönsterutbudet är det svårt att veta vad som är bäst för just mitt hus. Två- eller treglas, kopplade eller icke kopplade, sidohängda eller glidhängda. Isolervärdet är viktigt i sammanhanget då energi är för dyrt för att slösas bort. Undersökningar har dock visat att möjligheterna för traditionella spröjsade träfönster är goda när det gäller isolervärde. En bra renovering med tätning av fönstren, i svåra fall hjälpt av ett isolerglas i

innerbågen, ger ett mycket gott resultat. Det är således inte nödvändigt att byta fönstren för att dra ner energikostnaderna. Ett traditionellt fönster är också tacksamt att reparera. De mest ansatta delarna, bågens och karmens bottenstycken, går att byta ut, och glaset går lätt att lyfta ur om bågen har kvar sitt gamla linoljekitt.

Viktigt i valet mellan byte och reparation av fönster är att behålla husets karaktär. Oaktsamhet vid byte av fönster leder oundvikligen till att huset mister en stor del av sin personlighet. Detta gäller såväl den småskaliga torpbebyggelsen på landsbygden som 20-talets flerbostadshus i sten och de repeterade egnahemvillorna från 40-talet inne i staden. Att byta till moderna, standardiserade fönster i byggnader som dessa är förkrossande för byggnadens identitet. De moderna standardfönstren saknar koppling till den äldre arkitekturen. I många fall bär de ett klumpigt formspråk med fel proportioner. Ofta är de också utförda helt eller delvis i obekanta material med

främmande ytskikt. Traditionella fönster byggdes av trä och glas, men med det kommer inte automatiskt bra kvalitet. Många äldre träfönster är så dåliga att det inte lönar sig att reparera. Till detta kommer också de moderna färger som använts under senare hälften av 1900-talet, vilka i många fall bidragit till ett snabbt förfall på utsatta delar som fönster. Av den anledningen kan det vara nödvändigt att byta istället för att renovera. Oavsett val är det viktigt att man utgår från byggnaden, något som kan vara svårt då det gäller stil och form. Här kan dock länsmuseum svara på frågor och ge tips om litteratur om man vill studera själv. När det handlar om frågor kring fönsterrenovering kan museet också svara på frågor, men ett bra tips är att kontakta en fönsterhantverkare. Då kan man få råd om förutsättningar, kostnader och metoder.

Martin Åhrén,
byggnadsantikvarie
Dalarnas museum

Insjöns dolda

När Insjön kommer på tal tänker de flesta på Clas Ohlsons. Det är också postorderföretagen, järnvägen och sågverken som präglat samhället under det senaste dryga seklet.

Man kan ana att gräset är grönnare närmast bebyggelsen. Där ligger Holslokan men den är igenfylld sedan flera decennier. I borten ändan av den finns resterna av en järnframställningsplats. I strandkanten ligger massor med slagg under matjorden.

Tidigare var slättområdet söder om sjön en viktig jordbruksbygd. Den första järnvägsstationen vid Insjöns strand fick heta Insjöns station och sedan kom hela samhället att kallas så. Ål är inte bara namnet på kyrkan utan så kallades bygden och socknen långt ner i medeltid, men det är inte så bekant idag. Att vägen till Siljansbygden korsade älven vid Tunsta har också haft betydelse. Ålbygden har dock en ännu längre historia, även om den inte är så iögonfallande. I stort sett varje kvadratmeter av sedimentjorden har varit uppodlad.

Spaden och plogen har därför suddat ut många av de äldre formerna i landskapet. Så det var egentligen inte så konstigt att pilspetsar, skelett m.m. helt oväntat dök upp när första järnvägen byggdes till Insjön i början av 1880-talet. Ungefär lika förvånad torde de ha blivit när järnvägenslinjen skulle förlängas upp till Siljan på 1910-talet och de i Tunsta fann pilspetsar, tränsbett, en spännbuckla m.m. Denna gång tillkallades i alla fall kulturivraren Gustaf Ankarkrona, men

det gjordes ingen egentlig undersökning. Det var med största sannolikhet rester av gravar, kanske ett helt gravfält. För länge sedan måste det ha legat väl synligt från landsvägen. Därefter har ytterligare lämningar grävts bort. Tanken verkar ha varit att allt nog är bortplöjt eller -grävt, så industrier har fått expandera, villaområden byggas m.m., utan att någon arkeologisk hänsyn tagits. Tills för några år sedan.

Kommunens planläggningsarbete och den planerade ombyggnaden av Timmervägen gjorde att vi fick utreda ett stort område i centrala Ål. Den förtydligade den bild vi redan innan kunnat ana, att området söder om sjön har varit intensivt nyttjat sedan åtminstone yngre järnåldern. Att där har funnits gårdar, gravfält, järnframställningsplatser och mycket mer. Det ledde till att vi blev inkopplade när det förra året skulle grävas en fjärrvärmeledning från Tomokuhus tvärs över åkrarna till villaområdet. Väster om Björkvägen fanns sedan tidigare en järnframställningsplats registrerad. För att i görligaste mån und-

vika den drogs ledningen lite längre norrut. Vi var med när matjorden togs av och det visade sig att den dolde en hel del.

Där schaktet korsade Timmervägen kom det då fram rester av stolphål, härdar, en gravhög m.m.. I vårt smala schakt längs kanten av cykelbanan fanns delar av järnframställningsplatsen kvar med resterna av två ugnar. Stolphålen var inte så många och schaktet så smalt så det går inte att säga om de varit del av ett s.k. långhus, en vanlig hustyp under järnåldern. Först tänkte vi att stolparna kunde ha något samband med gravhögen. Men så är det antagligen inte. Under vintern har vi låtit göra några ¹⁴C-dateringar. Då visade det sig att stolphålen och en kokgrop var betydligt äldre än vi förväntat oss. De var från slutet av romersk järnålder, dvs från 300-400-talet. Det är ovanligt att vi hittar så gamla gårdslägen, med liknande gäckande spår framkom också vid grävningen av förbifarten förbi Leksand. Ugnarna på järnframställningsplatsen daterades till 600-700-tal

historia

Resterna av ett av de stolphål från romersk järnålder som dolde sig under matjorden. Det kan ha varit en del av stommen i ett långhus. Vi grävde bort ungefär halva stolphålet. Mörkfärgningen i mitten är spår av själva stolpen. Stenarna i förgrunden kan ha använts för att kila fast stolpen.

Den ovala spännbucklan var ett av fynden som gjordes i Tunsta för snart hundra år sedan. Den förvaras på Åls minnesgård (Dalarnas museums arkiv).

och gravhögen till 800-tal. Det kan tolkas som så att det har bött människor som försörjt sig på jordbruk i Ål åtminstone sedan romersk järnålder. Om de redan då tillverkade järn vet vi inte, med järnframställningen blev åtminstone mer omfattande under senare delen av järnåldern.

Gravhögen kan vara äldre än vad dateringen anger eftersom det är fyllningen i diket som vi har daterat. Frågan är hur mycket mer som döljer sig under matjorden. Hur omfattande var bebyggelsen? Finns det fler stolphål utanför vårt schakt så att de tillsammans skulle bilda stommen i ett hus från romersk järnålder?

Eva Carlsson, arkeolog
Dalarnas museum

Samtliga färgfotografier tagna av Eva Carlsson

Vi förstod inte vad det var när det kom fram en avlång mörkfärgning i kanten av vårt schakt. Vi grävde därför ett litet schakt bredvid och såg då att mörkfärgningen böjde av som en del av en cirkel. Vi tolkar det som resterna av ett dike runt en gravhög. Själva högen har legat i det ljusa området till höger i bilden, men den är omsorgsfullt bortskottad och utplöjd.

Dalarna och dragspelet

T. v.: Accordéon av okänt, franskt fabrikat, sannolikt tillverkat i Paris tiden 1830-1835. Förvärvat av Dalarnas Försäkringsbolags Kulturstiftelse i april 2004. Foto: Bo Nyberg.

T. h.: ”Bälldrag på museet”: Karl Erik Hagström berättar om gamla hagströmkataloger för intresserade besökare i ”faktarummet”. Foto: Bo Nyberg.

Under en period har verksamhetsområdet Musik på Dalarnas museum kommit att inriktas på en tämligen omfattande dokumentation av instrumentet dragspel och dragspelsmusik. Det är inte så konstigt med tanke på att vi befinner oss i ett län som danat såväl stora dragspelsartister som framstående dragspelstillverkare. Dalarnas Försäkringsbolags Kulturstiftelse har i arbetet varit till ovärderlig hjälp, då man sett till att förvärva ett stort antal värdefulla instrument. Under våren 2004 försågs Kulturstiftelsens samlingar med två franska accordéons, tillverkade under 1830- och 40-tal. Båda instrumenten är exempel på handklaver av den allra tidigaste tillverkningen. Såväl i museets som Kulturstiftelsens samling av musikinstrument ingår numera en omfattande samling dragspel.

Det fanns en tid då dragspelet tillverkades och såldes i ofantliga kvantiteter och utgjorde en naturlig beståndsdel i dansorkestrarnas instrumentbesättning. I närmare 90-talet år hade instrumentet en stark förankring i såväl städernas som landsbygdens musicerande.

Dragspelet må vara ett omdiskuterat musikinstrument men dess breda folkliga förankring kan knappast betvivlas. Att det fortfarande är uppskattat framgår av den sensatio-

nellt stora publiktillströmning som vi på museet kunde glädja oss över vid evenemanget ”Bälldrag på museet”. Evenemanget, som anordnades den 14 februari i år, omfattade förutom konserter en utställning med historiska instrument och ett ”faktarum” där Karl Erik Hagström, Wilbert Grund och Gösta Persson från Älvdalen bistod med expertråd rörande dragspelshistorik, renovering m. m. Dragspels-handlaren Ecke Andersson hade rest upp ända från Torshälla för att visa och sälja dragspel.

Vi var tre dragspelsanhängare som höll i programmet: undertecknad, Conny Guth vaktmästare här på museet och spelledare i Bjursås dragspelsklubb och Karl-Ivar Jonsson spelledare i Falu Dragspelsgille. I vår planering hade vi bemödat oss om att

ge publiken ett blandat innehåll. Detta visade sig vara något som uppenbarligen uppskattades.

Kvällens artister var Erik Hjerppe och Joel Bremer som framförde bingsjölåtar på dragspel och fiol, unge och välutbildade konsertdragspelaren Daniel Andersson med musik ur den klassiska repertoaren och virtuos underhållningsmusik. Trion Bertil & Svenne med Staffan (Bertil Larsson, Sven-Einar Björneby och Staffan Pettersson) spelade musik ur bl. a. Andrew Walters repertoar, och kvällen avslutades med Anders Larsson som tillsammans med gitarristen Sören ”Fritte” Fridolfsson och basisten Henrik Larsson stod för dragspelsswing à la Nisse Lind och bitar ur kultisrepertoaren.

Bo Nyberg, musikantikvarie
Dalarnas museum

Välkomna till Höstmötet i Torsång 28 augusti 2004

DFHF:s höstmöte sker med Torsångs vackra församlingshem som samlingsplats. Strax intill ligger hembygdsgården, kyrkan och många andra intressanta platser. Torsång omges av vatten: Dalälven Lillälven, Kanalen med Prästjärn, Kaplanstjärn, Runn och Ösjön. I sjösystemet finns ett tjugotal ångbåtar i drift.

Programmet i stort: **9.15** Samling med Kaffe, **10-12** Höstmöte, **12-13** Lunch **13-15** Aktiviteter – vi erbjuder bland annat:

Kyrkan (Dalarnas äldsta), Hembygdsgårdens museum, Motormuseet, Pilbo Smedja med flammande ässjor. Guidade visningar: ”Torsång från istid till nutid”, ”Fem miljarder år på två timmar”. ”Arkeologiska fynd i Torsång”, föredrag av Fredrik Sandberg och Eva Carlsson. Promenader med vackra vyer i stilla ro.

Torsångs Hembygdsförening

Dalkarlsvägen och Falun Då

”En hoper dalfolk med spelmän i täten kommo från Ovansiljan och intog staden...”

Medlemmar i arbetsgruppen på stovandring. Foto: Trons.

Med anledning av **Falun Då** kommer vi att vandra mellan Bjursås och Falun klädda likt herrarbetarna förr i tiden.

Vid intåget i Falun kommer vi att möta gruvsdrängar, mursmäckor, vaskerskor, tiggare, lösdrivare, Fet-Mats, gycklare, hantverkare...

Passa på att ge liv åt historien och var med på detta levande skådespel!

Start vid Bjursås kyrka kl 09.00 den 10 juli 2004

Sträckan är ca 21 km lång fram till Stora Torget och brukar ta mellan 4 till 5 timmar. Lämplig buss 60/70 avgår från Falun kl 08.00, från Mora buss 70/270 kl 07.40 och från Rättvik kl 08.25.

Medtag matsäck och vatten! Ingen föransmälning behövs.

Kontaktpersoner: Carl-Owe Carlsson, tel 073-727 30 35 eller Elizabet Ståhl tel 023-123 63.

Se även vår hemsida www.dalkarlsvagen.se

Falun Då

Historiska festdagar i Världsarvet

8-11 juli 2004

Välkommen till en resa i tiden, genom generationer i Världsarvet. Upplev hur våra unika världsarvsmiljöer får extra liv under fyra somrardagar.

Några axplock av vad du kan uppleva under dagarna:

- dramatiserade visningar och vandringar
- medeltidsmarknad
- skattjakt i Bergsmansbygden för hela familjen
- dans från världsarv till världsarv
- öppna gårdar i staden
- trädgårdsvandringar
- kostymparad med prisutdelning.

8/7 Tjuvstart på Stora Torget

9/7 Bergsmanslandskapets dag

10/7 Stadslandskapets dag

11/7 Gruvlandskapets dag

Under fyra dagar i juli går faluborna ”man ur huse” och ger liv åt historien. Käbbel, musik och folklig oreda - upplev Falun Då!

DFHF:s årsmöte

Den 3 april höll Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund årsmöte på Dalarnas museum. Styrelsen består av Ingrid Dahlberg, ordförande, Karl Erik Nergård, Ludvika, Sune Garmo, Rättvik, Ingrid Bergman, Åhl, Staffan Nilsson, Falun, Sören Bergman, Vikmanshyttan, Lars Toresbo, Vika och Ulla Berglund-Brasch, Falun. Ersättare är Ulla Fryk, Borlänge, Ingrid Bengts, Avesta och Gun Gråbergs, Mora.

Årsmötet biföll en motion angående bevarandet av gårdsnamns-traditionen. DFHF:s årsmöte beslutade att ställa sig bakom förre justitierådet Olle Höglunds utlåtande i ett namnöverklagningsärende till reger-

ingsrätten. Detta utlåtande går ut på att en sådan tillämpning av lagen som främjar strävan att få gehör för gårdsnamns-traditionen fortlevnad.

Då Sveriges hembygdsförbund höjt sina medlemsavgifter beslutade årsmötet att höja avgiften med två kronor per medlem i de anslutna föreningarna. Föreningar betalar 300 kronor i fast medlemsavgift. Därtill kommer en årsavgift på 10 kronor per medlem i den lokala föreningen, dock minst 500 kronor och max ett takbelopp om 5000 kronor. Stödande medlem betalar 200 kronor.

Förslag väcktes att styrelsen framlägger en verksamhetsplan och budget vid årsmötet.

Problemen för kassörerna med redovisningen av elektroniska banktjänster påtalades.

Risken att kulturhistoriskt värdefulla arkivhandlingar och bildmaterial kan förstöras i samband med verkställandet av testamenten till organisationer diskuterades.

Efter mötets avslutande informerade förbundet och museet om planerad verksamhet och Torsångs hembygdsförening inbjöd till höstfest 28 augusti. Förbundets planer på att ge ut ett översiktsverk över dalmålare och dalmålningar presenterades.

Lisa Jonsson, hembygdskonsulent

PIERRES FOTO

– hur en fotografisk samling hamnar på museum

Det sägs att "en bild säger mer än tusen ord", men vad kan då en hel samling berätta? Fotografier, filmer, brev och personliga saker lämnar sitt bidrag till en gemensam historia. En svunnen tid vinkar till oss genom kamerans lins och bjuder in oss till en annan tid.

Den 13 januari 2004 mottog Dalarnas museum en samling efter Erik och Ellen Carlsson. Uppgifterna om paret och deras liv var ganska knapphändiga men utifrån deras kvarlåtenskap bestående av ett 50-tal filmer, hundratal fotografier, negativ, filmutrustning, ljudutrustning, tonband, brev, böcker m m målas en bild upp över Erik och Ellen och deras liv.

Erik "Pirre" Carlsson arbetade i sin ungdom inom metallindustrin,

bland annat på A S J i Falun, Göthes järn och Domnarvets jernverk, men han hade en dröm att starta egen fotoaffär. Hans fotografiska karriär hade sin början hos All-Pe Foto i Borlänge och sedan anställdes han av Falufilmaren och fotografen Sven Nilsson som filmfotograf. Drömmen om att starta eget fanns fortfarande kvar och gick så småningom i uppfyllelse. Mellan åren 1950 - 1963 drev paret Carlsson "Pierres foto" på Kvarnberget i Falun.

Ellen Carlsson, född Jernberg, kom ursprungligen från Gästrikland. Ofta filmad och fotograferad av Erik verkar hon vara en sympatisk, varm och älskvärd människa. I många av parets familjefilmer och foton syns en lekfullhet och tillgivenhet till varandra. Ellen och Erik fick aldrig några barn utan de ägnade mycket av sin tid tillsammans åt fotografi, film, båtar, hus och trädgårdsarbete. De verkar också ha haft ett flitigt umgänge med sina vänner som också finns med på fotografier och filmer.

Den vardag vi kan hitta i historiskt källmaterial är både mer intressant och mer relevant än det som till vardags presenteras i "dokusåpor" vars konstruerade verkligheter ger en skev bild av mänskligt umgänge. Kanske skulle många må bra av att stänga av TV:n en kväll och titta på gamla fotografier och filmer istället.

Sara Hedström,
filminventerare
Dalarnas museum

Ur fotosamlingen: Ellen och "Pirre" i fotoaffären på Kvarnberget och i fotograferingstagen.

Fotosamlingen hämtas

Redan tidigare hämtades del 1 av Pierres Fotos samling. Paret Eric och Ellen Carlsson skulle flytta från sin villa i Vika in till en servicelägenhet i Korsnäs och man var tvungen att göra sig av med en del av sitt livsverk. Huset var fyllt av tusentals glasplåtar och negativ, kameror, framkallningsutrustning, skyltskåp och diverse utrustning från den nedlagda fotoaffären. Materialet hämtades av Da-

larnas museums bildantikvarie och fotograf den 27 augusti 1992.

Den samling som beskrivs ovan behöll paret för att kunna fortsätta bearbeta och ordna upp. Det var deras bestämda vilja att efter deras död skulle återstoden av den fotografiska kvarlåtenskapen tillfalla Dalarnas museum. Eric Carlsson avled 1996 och när hustrun Ellen avled i december 2003 förmedlade en vän till familjen

det resterande materialet och den värdefulla samlingen kunde åter sammanföras och bevaras åt eftervärlden.

Sommarens fotoutställning "Positiva negativ" på Dalarnas museum den 12 juni - 3 oktober kommer att presentera fler av Eric Carlssons bilder.

Christer Bergin, bildantikvarie
Dalarnas museum

LÄSVÄRT . . .

Dagsverkets redaktion får in många årsskrifter och andra publikationer från hembygdsföreningar och andra skribenter runt om i Dalarna. Fortsätt gärna att skicka in era skrifter. De blir anmälda i Dagsverket och lämnas därefter till Dalarnas museums bibliotek.

ARKEOLOGISK RAPPORT

Benedict Alexander, Eva Carlsson,
Anna Lögdqvist

**Arkeologisk utredning,
Murbo - Sörbo, längs väg
662 i Stora Tuna socken,
Borlänge kommun, Dalarna**

Dalarnas museum
arkeologisk rapport 2004:1

Vägverket planerar att göra smärre förbättringar av vägen mellan Murbo och Sörbo. Inför detta arbete har museet gjort en utredning. I rapporten redovisas en studie gjord utifrån 1600-talskartor. Av den framgår att det längsvägen låg ett pärlband av gårdar och småbyar. Vid inventeringen och provgrävningen framkom dock inget som medför fortsatta utgrävningar.

Eva Carlsson, Anna Lögdqvist

**Arkeologisk undersökning,
Gylle Skolgata, Stora Tuna
socken, Borlänge kommun,
Dalarna**

Dalarnas museum
arkeologisk rapport 2004:2

I rapporten kan du läsa om en mindre undersökning som gjordes 1996 när gatan utanför Gylleskolan skulle förbättras. Under asfalt och gruslager fanns nämligen rester av en järnframställningsplats från järnåldern.

**Byn Kälavet
från forntid till nutid**

Byalaget Kälavet

Kälavets byalag har sammanställt byns historia i bokform. Där kan man nu läsa utdrag ur husförhållnings- och mantalslängder från 1600-talet och

framåt, om skogsdelning, gamla tidningsartiklar m.m. Där finns också små berättelser om livet och händelser i byn under senare århundraden, om talesätt och musikutövare etc. Boken är också illustrerad med många gamla foton. Där finns således en hel del njutbart även för en utombys. Själv läste jag med extra stor behållning om Jönsesgården, eftersom jag var med och gjorde den arkeologiska utgrävningen 1991.

Eva Carlsson

Janne Bäckman m. fl.
**Orsamusik då, nu
och sen? – en
årsdagbok**

Orsa bildarkiv

Sommaren 2003 fanns på Orsa Kulturhus en utställning under rubriken Orsamusik då, nu och sen? När jag vandrade runt bland utställnings-skärmarna slogs jag av mångfalden och kreativiteten. ”Det viktigaste är inte vad man spelar utan att man spelar” – det tycks vara en rätt allmän inställning till musicerande i den här trakten. Orsa är med rätta känt för sin intressanta spelmanstradition, alltifrån Blecko och Gössa Anders och fram till våra dagars folkhemsidoler Orsa Spelmän. Men i samhället har också tillverkats musikinstrument. Under AB Albin Hagströms storhetstid byggdes dragspel och gitarrer och Nils Klockar, en betydelsefull man i musiklivet, designade under 50-talet en egen modell av skolorglar. Här har dessutom danats framstående tonsättare, konsert- och populärartister.

I boken, med samma titel som utställningen, ges verkligen en provkarta på vad utställningen hade att bjuda på. Musiklivet i hela dess bredd är temat och många intressanta artister på såväl lokal som internationell nivå passerar revy.

Bo Nyberg

Lars Kardell

**Svenskarna och
skogen. Del 1 - Från
ved till linjeskepp**

Skogsstyrelsens förlag

Före professorn vid Sveriges Lantbruksuniversitet, Lars Kardell, har skrivit den svenska skogens historia. Eller snarare svenskarnas brukande av skogen genom historien.

Detta är del 1 av 2 och omfattar tiden 11 000 f.Kr. - 1850 e.Kr. Denna tidsrymd kan verka ohanterlig i en enda volym. Men Kardell vill gärna räkna ut hur många kubikmeter skog som förbrukats per år och man. Detta kräver en riklig tillgång på skriftliga källor och sådana finns först efter 1600-talet. Således klaras hela vår förhistoria av på drygt trettio sidor och efter ytterligare femtio sidor är vi framme vid 1600-talet. Inte så mycket nytt att hämta för de som är intresserade av arkeologi och medeltiden alltså. I övrigt finns det väldigt mycket information att hämta i boken och Kardell har gjort ett digert arbete vad gäller källforsknin. Det blir dock lite väl mycket av lagar, förordningar och politiska åtgärder emellanåt. Ibland kan även de olika beräkningarna av kubikmeter och hektar kännas något betungande. Då Kardell tar upp en mängd skilda ämnen som t.ex. sillfiske, feodalväsendet och samepolitik ska man nog ha ett mycket brett historieintresse för att orka sträckläsa boken. Men den är utmärkt för småläsning och för att slå upp de ämnen som man är intresserad av. Det märks att Kardell behärskar ämnet bättre ju längre fram i tiden vi kommer, och boken blir således intressantare ju närmare slutet vi kommer. Jag ser därför fram emot att få läsa del 2.

Greger Bennström

Från Bruk och Bygd

Medlemsblad för Grycksbo Gille,
Nr 1 2004

Grycksbo Gille presenterar det allra första numret av medlemsbladet Från Bruk och Bygd, tänkt att ges ut två gånger per år. Bladet innehåller artik-

... LÄSVÄRT

lar främst om byggnaden Stora Fabriken. Vi får en historik över de verksamheter som byggnaden har rymt, lära känna hyresgäster under 1930- och 1950-talen och följa med i barndomsminnen från mitten av 1900-talet.

Lisa Jonsson

Dalarna 2004 – våra hembygdsföreningar

Dalarnas fornminnes och hembygdsförbund i samarbete med Dalarnas museum

Årsboken 2004 är en hyllning till Dalarnas alla hembygdsföreningar för deras ideella engagemang och kärlek till den egna hembygden. Innehållet visar på hembygdsrörelsens vittomfattande verksamhet ute i vackra hembygdsgårdarna och i de intressanta stads- och bruksmiljöerna.

Så tag med årsboken på vandringsen, i bilen, på cykeln eller i båten under resan genom Dalarna och ta del av vad hembygdsföreningarna har att erbjuda. Vår hembygd är rik på upplevelser!

Sune Garmo

Här slutar allmän väg

Vincent Förlag - Boda Kyrkby

Bokens tillkomst är resultat av ett beslut av kyrkonämnden i Rättviks kyrkliga samfällighet. Det är ett vällovligt initiativ att få Rättviks kyrkogårds historia skriven. Vi presenteras en historisk exposé över Rättviks kyrkogårds tillblivelse, utvidgning och utveckling. De kyrkliga traditioner som är förknippade med död och begravning förklaras på ett förstäligt sätt och människors förhållningssätt till döden belyses.

Sune Garmo är en flitig författare, för de flesta kanske mest känd som författare av ett otal kyrkoberskrivningar, men här har han lämnat kyrkan och gått ut på kyrkogården. Det är trevligt att vandra på Rättviks kyrkogård i Garmos sällskap. Han är en kunnig ciceron och han skriver på ett lättsamt sätt om saker som av många upplevs som svåra. I dag fjärras människor mer och mer från döden och genom att läsa den här boken kan man både få en inblick i gamla tiders förhållanden men också få tillfälle att fundera över sin egen bortgång och hur man själv vill ha det ordnat.

Den unika omslagsbilden ur Dalarnas museums samlingar är gripande och berättar genom sitt tysta språk om den sorg som det lilla begravningsföljet måste känna där de är på väg över kyrkogården för att jordfästa ett litet barn. Bildmaterialet och illustrationerna håller mestadels hög kvalitet. Det är fin balans mellan text och bild och layouten är trevlig.

Boken avslutas med förslag på två rundvandringar på kyrkogården. Genom att vandra dessa slingor får man sig till livs både kulturhistoria, konsthistoria och personhistoria. Det är många människoöden som gömmer sig bakom gravstenarna. Boken är något att ta efter för de kyrkliga institutioner som har ansvar för kyrkogårdarna.

Christer Bergin

Jan-Ola Nyström, red.

Dalregementet 1950-2000.

En minnesbok

Kungl. Dalregementets Kamratförening

Dalregementet lades ned 2000-06-30 och därmed gick en månghundraårig institution i Dalarnas kultursamhälle och historia i graven. Perioden från andra världskriget och framåt har ju varit särskilt omvälvande för samhället i sin helhet och för Dalregementet innehöll den både toppen (storlek och verksamhet) och botten (nedläggning).

Sedan sommaren 2003 föreligger minnesboken Dalregementet 1950-2000. Den skildrar på ett lättillgängligt, grannliga, välstrukturerat och på många ställen humoristiskt sätt bygderegementets sista 50 år av utbildnings- och övningsverksamhet, organisationsförändringar (otaliga, helt i stil med övrig offentlig verksamhet) och befälsreformer. Även kampen för överlevnad de sista fem åren är väl dokumenterad. Ett bygderegementes förankring i bygden är väl beskrivet och dessutom människor till vardags och fest, kasernområdet och de platser där Dalregementet verkat (många fler än enbart Falun).

Ur innehållet kan bl a nämnas fredsorganisationen kopplat till det samhälle den verkat i, krigsorganisationen, idrott, kasernområde, övningsområden, internationell tjänst m m. Bland författarna finns de fem sista regementscheferna som på ett personligt sätt bl a beskriver den tidsperiod under vilken de verkat.

Boken utgör ett väsentlig bidrag till Dalarnas och dess bygders historieskrivning. Publikationen är ett "måste" för den som är intresserad av Dalarnas och sin hembygds historia.

Anders Thorin

Noterat

– 300 000 kr till Dalarnas museum för fortsatt filminventering –

Den 26 mars beviljade Kulturrådet utvecklingsbidrag på 300 000 kr till Filminventering i Dalarna (etapp III). I denna etapp kommer en särskild satsning att göras på Dalarnas hembygdsföreningar, vilka man genom tidigare undersökningar vet har en hel del film i sina samlingar. Förutom fortsatt inventering ska del av projektiden ägnas åt insamling och tillgängliggörande. Till hösten kan något av det resultat man kommit fram till synas genom filmvisningar och liknande.

– Spanska flugan i Husby –

För fjortonde året i rad blir det teater på Husby hembygdsgård. I år spelar föreningen Husby bygdespel tyskarna Bachs och Arnolds välkända fars

Spanska flugan i husbyupplaga, då kallad Heta Helga. Regi av Patrik Pettersson, skådespelare och regissör vid Dalateatern och bosatt i Husby.

Heta Helga spelas 3-11 juli. För information ring 0225-460 67.

– Gränser - gränslöshet på Avesta Art 2004 8 maj-29 augusti –

Årets tema, med tio nutida konstnärer från Sverige och Åland, är gränser/gränslöst. Konstnärerna arbetar och gestaltar gränlandet mellan olika discipliner som exempelvis konst/fysik, dåtid/framtid, konst/design, konst/massproduktion.

För mer information kontakta Avesta Turistbyrå, tel. 0226-520 45, e-post: turistinfo@avesta.se

– Byggnadsvårdsläger – öppet hus! –

Liksom förra året kommer även i år att arrangeras byggnadsvårdsläger vid hyttan i Åg och Solgruvstugan i Vintjärn, utanför Falun. Mellan 1 och 14 augusti kommer murning, fönsterreovering, rödfärgning och konservering med mera att sysselsätta lägrets 16 deltagare. Den 8 augusti finns möjlighet att se det pågående arbetet vid Solgruvstugan, då det hålls öppet hus mellan kl. 10.30-14, med hantverkare på plats som gärna svarar på frågor. Är man intresserad av tillverkning av och målning med rödfärg hålls öppet hus mellan kl. 9-12 den 9 augusti vid hyttan i Åg. Dessutom kommer ett föredrag kring slaggsten och slaggstenshus att hållas kl. 18 onsdagen 11 augusti, även det i Åg. Lägret organiseras av Svenska Föreningen för Byggnadsvård, Stiftelsen Stora Kopparberget, Länsstyrelsen och Dalarnas museum. För information, kontakta Martin Åhrén, 023-765510, eller Ann Marie Gunnarsson, 023-765511, Dalarnas museum.

– Resultat av Jultävling för dalfolk –

Här placerade f.d. redaktören nog de flesta på pottkanten - alla har också tydligt väntat med spänning på det sent levererade svaret. Bara två rätta svar har influerat vara en av de svarande nog får anses överkvalificerad. Inte ens de digert utbildade och bildade museitjänstemannastaben tordes svara. Jag känner med dem – för det var svårt. Nåväl, Alva Petterson i Grycksbo skall ha allas våra hyllningar – hon svarade nämligen rätt på allt. Grattis Alva – tre hundra kronor får du att köpa böcker för i Dalarnas museums butik. Vem var nu den överkvalificerade? Jo - Olle Wingborg, Dalabibliografins författare. Vet ni, han har haft nästan allt som tryckts om Dalarna i sin hand - bokstavligt. Han får ett mer personligt bokpris av f.d. redaktören.

Den utan tvekan svårast att lista ut var sociologen Adrian Molin, nu

helt bortglömd. I mörk politisk skugga under 1930-talet skrev han en bok som heter Landskapskynnen. Han reser runt i Sverige och avlevererar mängder med fördomsfulla uttalanden. Text 1 - E.

Tomas Ljungs utomordentliga prosa går att återfinna i boken På pilgrimsfärd genom Dalarna, om Västerdalsvägen, Köping - Grangärde - Näs - Malung. Text 2 - G.

Fromheten ångade vid skolgossens Samuel Gabrielssons hågkomster från det Addeska hemmet i boken Från Falun till Canterbury. Text 3 - D.

Linné var utan tvekan lättast, hans språk är så i särklass att ingen torde missa det, det är ur hans Dalaresa texten är hämtad. Text 4 - C.

Förre DFHF ordförande Ingvar Gullnäs ser man sällan i tryck trots att han är lika flink med pennan som med

tanken. Texten tillhörde också de mer svårplacerade men den återfinns i advokatfirman Sylwan Fenger-Krogs ”jubileusbok” – ett måste för alla juridiskt intresserade. Text 5 - A.

Till och med Örjan Hamrin hade svårt att identifieras in egen text. Den är hämtad ur en bestseller, Bygga och bo i Dalarna. Örjan skriver där om Stjärnsund i kapitlet Bergslagens byggnader - de inte okända Roland Andersson och Daniels Sven Olsson var medarbetare. Text 6 - B.

Att det var Göran Greider som skrev om Smedjebacken var det få av de jag talat med som missat. Språket, stämningen och perspektivet är otvetydigt ”greiderskt”. Text 7 - F.

Staffan Nilsson

Urpremiär 22 oktober på Falu stadsteater

Konstparadiset

Ett skådespel om Carl Larsson i Stockholm och i Paris

22 okt - 7 nov 2004 Falu stadsteater

Över 5300 biljetter bokade av 6900. BOKA NU! 1600 till salu!

I Konstparadiset ser du Carl Larsson och hans förälskelser i Stockholm och i Paris. Visste du att han hade barn med en kvinna, som hette Vilhelmina Holmgren, och att han i Paris levde med modellen Gabrielle? Dikt och verklighet blandas i en spännande helkväll. Konstparadiset handlar även om den unge Carl Larssons kamp mot sin far och kritiker för att till slut nå framgång och lycka tillsammans med Karin Bergöö. VÄLKOMMEN 22 okt - 7 nov!

Stefan Sauk (Film- och TV-kändis) är Carl Larsson.

Mia Poppe (Fredriksdalsteatern) gör Karin Bergöö.

Per Ragnar spelar Karl Nordström, Carl Larssons bästa vän i Paris.

Inger Nilsson (Pippi Långstrump) gestaltar Julia Beck

30 aktörer agerar, sjunger och dansar.

Manus: **Per-Ola Björklund**, Dalaparadisets författare

Regi: **Katarina Ehnmark**, Ingmarsspelens regissör

SPÄNNING - MUSIK - HUMOR - SÅNG - DANS

Dalarnas museum

UTSTÄLLNINGAR SOMMAREN 2004

29 maj - 5 september

FORMADE TONER Iergökar av Mario Rojas

5 juni - 4 juli

NÄVER HÄR, NÄVER DÄR, NÄVER EVERYWHERE

12 juni - 3 oktober

OKÄNDA FOTOGRAFER OCH DERAS BILDER, mindre kända fotosamlingar ur bildarkivet visas tillsammans med korta biografiska anteckningar

19 juni - 22 augusti

STORY TELLING Jonas Kjellgren och John Rasimus

APPENDIX

RUM FÖR REGIONAL KONST

ANNA-LISA LINDBORG TOFTELL 2 juni - 4 juli

MARIETA TONEVA 7 juli - 1 augusti

BRITT LARSSON 4 - 29 augusti